

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Alexētērion id est Historia Pestis

Stengel, Carl

Augustae Vindelicorum, 1614

Cap. II. Pestis nomen, & aliquot eius imissæ caussæ fide dignis historiis
declaratæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49838](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49838)

scripto atque imperio agentem & moderantem.

PESTIS NOMEN, ET ALI-
 QUOTEIVS IMMISSÆ CAUSÆ
 fide dignis historijs de-
 claratæ.

CAPVT II.

*Villalpūd
 in 28.
 cap Eze.*

Pestilen-
 tia quare
 dicatur
 Hebræis
 ordo.

Habac. 3.

Pestilentia itaque, Hebraicè *deber*, cum sex punctis scribitur, significatque Pestem, ac mortem. Quoniam autem & hoc nomen ordinem etiam significat, ideo pestis Ety- mologiam inde deducunt, quasi seruet ordinem, nec cuiquam pareat. Nonnulli per antiphrasin ordinem vocant pestem, quasi totius ordinis, aut ordinatarum rerum corruptelam, vel sine vlllo ordine, aut differen- tia grassantem. Alij putant sic dictam, quod ciuitates, hominumque frequentia domicilia in desertum redi- gat; Licet alij fortè satius putent leues has omnes coniecturas, vt potè quæ nequæ huius horrendæ plagæ naturam exprimere. Fit eius mentio apud Habacuc.

Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius: quasi in idem conspirantes mors & diabo- lus, cuius hoc nomen grassantem stragem, atque obuia quæque ignea vi inflammantem, & funestantem significat. Quod Homerus ipse intellexisse viderur,

dum

dum diabolum, quem de cœlo deturbatum canit, & illu
 appellavit, id est noxam: deamque esse finxit, quæ
 homines vniuersis malis implicat, mentesque seducit,
 atque perturbat: sunt ergo mors, & diabolus, siue pe-
 stilentia, & noxa aptissimi diuinæ iustitiæ vindices,
 qui totum hominem intus & extra cruciant, torquent
 atque deturbant. Pestis verò incommoda ornatissi-
 mo carmine persecutus est Lucretius, cuius partem
 aliquam subdere non pigebit.

Pestilen-
 tiæ DE
 vindicis
 damna re-
 cēsentur

*Principio caput incussum feruore gerebant:
 Et duplices oculos suffusa luce rubenteis.
 Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
 Sanguine, & ulceribus vocis via septa coibat.
 Atque animi interpret manabat lingua cruore,
 Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
 Inde ubi per fauceis pectus completur, & ipsum
 Morbida vis in cor maestū confluxerat egris
 Omnia tum verò vitæ claustra lababant..
 Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem,
 Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu:
 Atque animi prorsum vires totius, & omne
 Languebat corpus, lethi iam limine in ipso.
 Intolerabilibusque malis erat anxius angor
 Assiduè comes, & gemitu commista querella,
 Singultusque frequens noctem persape, diemque
 Corripere assiduè nervos, & membra coarctans
 Dissoluebat, eos desessos ante fatigans.*

T. Lucre
 lib. 6.

Et post multa subdit.

*Nec poterat quisquā reperiri quem neque morbus
 Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.*

Præerea iam pastor, & armentarius omnis,
 Et robustus item curui moderator aratri
 Languiebant, penitusq; casis contrusa iacebant
 Corpora paupertate, & morbo tradita morti.
 Exanimis pueris super exanimata parentum
 Corpora nonnunquam posses; retroq; videre
 Matribus, & patribus natos super edere vitæ.

Et quidem pestis licet perimat, atrocissimis doloribus premens: tamen ipsis morientibus infeliciores multò efficit viuentes, mox morituros. Nam præterquam quod hi carorum consuetudine aut seiunguntur, aut omnino separantur, præter horrorem tot cadaverum vndequaque jacentium, gemitum ægroantium, ac timorem illum, quem mentibus incutit tam subitus plurium hominum casus, quæ omnia vel saxea quæuis hominum corda incredibili mærore perfundunt, ac replent: ipsæ met etiam infectus aër respiracioni, ac vitæ omnino necessarius, corda impetens, ac peruerso veneno pertingens ita angit, ac premit, vt cumulum mæroris superinfundens, nullum vitalis læritiæ locû relinquat, sed in eas angustias redigat mærentes, vt mortem ipsam mærori anteponant. Quod si his diaboli cruciatus, animum conscientiæ stimulis pungens superveniat, efficit vt miseri degustent etiam dum viuunt partem aliquam cruciatus, & pœnæ, quam cogit eos æternùm sustinere eorundem obstinata peruersio.

i. causa

Sed ipsam nunc seuè furentis bellæ historiam aggrediamur. Post truculentam illam Ægyptiorum stragem, superiore capite, vtunque adumbratam, in inmisericordia & inobedientia pœnam à æquissimo malorum vindice Deo iustissimè in eos inflictam, sacris literis alia proditur irati Numinis offensio. & ad

pest m

pestem immittendam iusta commotio, *inanis gloria* 2. causa.
cuius rei gestæ narrationem ex sacris monumentis ita
paucis colliges. David cum imperij vires populi mul-
titudine constare, populumq; censere decreuisset; j-
ram Dei sibi conciliauit. Erant ab loab militia præfe-
cto iam dinumerata mille millia & centum millia ex

Israël, & quadraginta septuaginta millia de Iuda
cuium Capita, cum eum facti paniteret, quod magis
ex numerositate subditorum, quam diuino fauore po-
tentiam regni sui æstimasset. Missus itaque ad eum
Gad Propheta trinam ipsi pœnam denuntians, dat
arbitrium vnâ eligendi: fugam trium mensium, ho-
stibus ipsum persequentibus; famem quoque septen-
nalem & pestilentiam trium dierum in regno suo, quâ
tamen, licet acerbam alioquin, se tamen, & familiam
suam regiam propius attingentem elegit. Iam sep-
tuaginta millia Angelus Domini euaginato gladio
prostrauerat, cum David videns Angelum cœdentem

clamat ad Dominum. *Ego sum, qui peccaui & inique*
feci: isti, qui instar ouium sunt, quid fecerunt? Vertatur,
obsecro, manus tua contra me, & contra domum Patris
mei. Misit Dominus Gad, misertus populi ad Regem,
præcepitq; vt inædificaret aræ Areunæ lebusæi altare.
Comparauit itaque David eam quinquaginta siclis
sanctuarij, ac persoluit sexcentis auri purissimi drach-
mis; extructoque altari, obtulit holocausta & pacifica,
& inuocauit Dominum, qui exaudiuit eum, in igne de
cœlo super altare holocausti.

Romani, adhuc Ethnici, pestilentia grauius
percussi, ad libros Sibyllinos cucurrerunt, & ex inter-
pretatione augurû & aruspicum *ad ium sacrarum occu-*
pationem à priuatis factam esse putarunt. Quos ta-
men variè exagitat D. Augustinus, quod toties mede-
lam eius rei, à falsis suis Dijs frustra expectarint, hisce
verbis: *Vbi erant ergo illi dii, qui propter exiguam falla-*
cemq; huius mundi felicitatem colendi existimantur, cum
ciuit. Deo

2. Reg. 24.

1. Par. 21.

Siclos quinquaginta
habet textus argē-
ti quos singulos
mina valuisse cō-
stat ex solutione
aureorū.

3. Causa
putatitia
gentiliū.

D. Aug.
lib. 3. de
ciuit. Deo

Lectister-
nia in ho-
norem
deorum.

In Com-
ment ad
D. Aug.

Rom. quibus se colendos mendacissima astutia venditabās, tantis calamitatibus vexarentur? Vbi erant, quando densissimis fatigata ciuitas seditioſum malis, cum legatos Athenas miſſos ad leges mutandas paululum quiescere opperiretur, graui fame, pestilentiaque vastata est? Vbi erant, quando pestilentia maxima exorta, diu inuilibus sine remedio populus diu multumque fatigatus, noua lectisternia, quod nunquam ante fecerat, exhibenda arbitratus est? Lecti autem sternebantur in honorem deorum, unde hoc sacrum vel potius sacrilegium nomen accepit. Quando vel unde hic mos exortus sit, ex Ludouico Viue transcribendum autumo. Lectis olim cubantes epulabantur. At quoties in templo aliquo publico placandæ Deūm iræ causa conuiuium exhibebatur, aut nocturnum erat sacrum, dijsque tanquam epulaturis aut cubituris lecti sternebantur, id lectisternium vocabant. Lilius libro quinto, Laborante pestilentia ciuitate, paucis annis ante Romam à Gallis captam, ex libris Sibyllinis, primum lectisternium in Vrbe factum per di. s octo, tribus tunc lectis apparatus Apollini & Latona, Diana & Herculi, Mercurio & Neptuno. Lectisternium illud fuisse primum, nescio qui constet, cum ludis secularibus, quos primus P. Valerius Publicola, qui cum Bruto consul fuit, fecit, lectisternium per trinoctium fuerit, vt apud Valerium legitur lib. 2. & Censorinum de die Natali. Pergit D. Augustinus: Vbi erant, cum illa insignis pestilentia tam ingentem stragem dedit, qua & ille Furius Camillus extinctus est, qui remp. ingratiſſimam & à Veientibus ante defendit, & de Gallis postea vindicauit? Inde in hac pestilentia scenicos ludos aliam nouam vestem non corporibus Rom. sed, quod est multo perniciosius, moribus, intulerunt.

4. Causa
putatitia
Paganorum.

Vbi erant, quando alia pestilentia grauis de venenis matronarum exorta credita est, quarum supra fidem multarum atque nobilium mores deprehensi sunt omni pestilentia grauiora? Vel quando graui pestilentia cete-

ris laborantibus multi etiam in exercitu ic̄ti fulmine pe-
 rierunt? Vel quando itidem alia intolerabili pestilentia
 Æsculapium ab Epidauro quasi medicum deum Roma
 aduocare atque adhibere compulsa est: quoniam regem
 omnium Iouem, qui iam diu in Capitolio sedebat, multa
 supra quibus adolescens vacauerat, non permiserant for-
 tasse discere Medicinam? Et post nonnulla: Atque
 in tanta strage bellorum etiam pestilentia grauis exorta
 est mulierum. Nam priusquam maturos partus ederent,
 grauida moriebantur. Vbi se, credo, Æsculapius excu-
 sabat, quod ἀπυράτοι se, non obstetricem profitebatur.
 Pecudes quoque similiter interibant, ita ut iam defectu-
 rum genus animalium crederetur. Quid illa itidem in-
 gens pestilentia, quam diu sauit, quam multos peremit?
 Que cum in annum alium multo grauius tenderetur,
 frustra presente Æsculapio aditum est ad libros Sibylli-
 nos. In quo genere oraculorum, sicut Cicero in libris de
 diuinatione commemorat, magis interpretibus, et pos-
 sunt siue volunt dubia coniectantibus, credi solet. Tunc
 ergo dictum est eam esse causam pestilentia, quod pluri-
 mas ades sacras multi occupatas priuatim tenerent: sic
 interim a magno imperitio vel desidia crimine Æscula-
 pius liberatus est. Vnde autem a multis ades illa fue-
 rant occupata, nemine prohibente, nisi quia tanta numi-
 num turba diu frustra fuerat supplicatum: atque ita pau-
 latim loca deserebantur a cultoribus, et tanquam sacra
 sine ullius offensione possent humanis saltem sensibus in-
 dicari. Nam quae tunc velut ad sedandam pestilen-
 tiam diligenter repetita fuerunt atque reparata, nisi
 postea eodem modo neglecta atque usurpata latitarent,
 non utique magna perititia Varronis tribueretur, quod
 scribens de adibus sacris tam multa ignorata commemo-
 rat. Sed tunc interim elegans non pestilentia depul-
 sio, sed deorum excusatio procurata est. Aliam itidem
 in eodem libro commemorat D. Augustinus. Locu-
 starum etiam in Affrica multitudinem prodigii simi'em
 fuisse.

Cap. 31.
 s. Cauſſa.

fuisse, cum iam esset populi Romani prouincia, literis mandauerunt: Consumptis enim fructibus folisque lignorum, ingenti atque inestimabili nube in mare dicunt esse deiectam. Qua mortua, rediitque littoribus, atque hinc aere corrupto, tantam ortam pestilentiam dicunt, et in solo regno Masinisse octingenta hominum milia perisse referantur, & multo amplius in terris littoribus proximis: tunc Utica ex triginta milibus iuniorum qua ibi erant, decem remansisse confirmant. Talis itaque sanitas qualem patimur, eique respondere compellimur, quid horum non Christiane religioni tribueret, si temporibus Christianis videret? Et tamen diis suis non ista tribuunt: quorum ideo cultum requirunt, ne vel minima patiantur, cum ea maiora pertulerint à quibus antea colebantur.

Li. lib. 8.

Dion. Ni-
zens, &
Xiphilin⁹
in Vita Co-
modi.

Iac. Cau.
hist. Pat.
lib. 6.

6. Caussa.

Suet. c. 39

Quæ supra ex D. Augustino retuli de Pestilentia ortâ ex venenis matronarum, hæc T. Liuius, CL, Marcello, T. Valerio Cos. accidisse refert, quando prima de Venificijs quaestio habita, cum multi principes venenis mulierum interiissent. Ceterum non solum tunc, sed etiam alias, pestem ex veneno coortam fuisse accepimus. Vt potè cum Commodò Romanorum Imperatore Romæ tanta fuit pestis vt vno die sexcentis 2000. hominum absumerentur, multi non solum in Vrbe, sed etiam ferè sub omni Imperio Romano peribant, cum malefici homines res oblitae venenis quibusdam pretio atque mercede adducti, in alios conijcerent, vt innumerabiles interirent. Pari ratione anno 155. Patavium peste laborauit. Sed quia morbus creuerat ex rebus pestilentia infectis ac studiosè disseminatis, postquam auctores tanti facinoris deprehensi laqueo interierunt, visa est cum his etiam pestis interiisse. Aliam Causam scriptores Ecclesiastici animaduertunt, nempe persecutionem motam in Christianos. hinc sub Nerone tanta extitit pestilentia, teste Suetonio, vt eà grassante 30000. funerum

funerum vnius autumnu intationem Libitinæ venient.
 & : Anno 256. instaurata persecutione ; dira & inmen-
 salues, ab Æthiopia orta, in vniuersum propè orbem
 progressa, vix intra decennium quieuit. Hinc Oro-
 lius: *Exoritur, ait, Vltio Violati nominis Christiani: &* *lib. 7. c. 21.*
que adeò, ad profligandas Ecclesias Edicta Decij cucur-
rerunt; eatenus incredibilium morborum pestis exten-
ditur, nulla fere Prouincia Romana, nulla Ciuitas, nul-
la domus fuit, qua non illa generali pestilentia correpta
atque vastata sit. Eiusmodi clades non nisi, impieta-
 tem numine vlciscente, per Angelos malos immitti
 solere, sed ad Euangelij profectum à DEO permitti,
 planè demonstrat Gregorius Nyssenus dum luem
 Neocæsareæ in Ponto exortam, cum Gregorius Tau-
 maturgus illam suscepisset Ecclesiam administrandam,
 & causam eius atque progressum, simulque modum
 describit, in Vita eiusdem Gregorij. Gentiles
 è contra causam tantorum malorum in Christianos
 ob contemptum Numinum retorquere conabantur,
 vt colligimus ex verbis Zonaræ dum ita scribit. *Cum*
Verò tot acerbissimis cladibus Romanum affligeretur Im-
perium: ijs potissimum temporibus, quibus eius Impera-
tores, publicis edictis Deorum cultum magis magisque in-
staurare, quod iam propemodum frequentia Christiano-
rum praterlapsus erat, & restituere conabantur, impe-
ratisque omnibus sacrificiis, & vel ijs, vel eorum sangui-
ne, quod non facerent, deos placare studebant: tantum
abest vt Gentiles facti sint prudentiores, explorata malo-
rum causa, fuerintque his eruditi; vt potius Christianis
acerbius insultarent; ipsosque quòd deos contemnerent,
malorum omnium esse causam, solito more, iactarent, ac
procacius exprobrarent.

Cum verò hæc in Christianos per Demetrianum
 in Africa his diebus Proconsulem, atque alios Ethni-
 cos in dies magis magisque ipsorum omnium ore dif-
 famarentur, S. Cyprianus haud diutius ferenda cen-

suit :

vide infe-
 ri^o caput
 8.

Zonar 20.
 2. in Velu-
 siano.

lult: quod eo argumento ad eundem apologeticam & inuectiuam pariter scripsit orationem: inter cetera commemorans facinora, quæ grassante peste Gentiles admitterent, spretis legibus, iureque naturali conuulso: *Pestem & luem criminari, quum peste ipsa & lue vel detecta sint, vel aucta crimina singulorum, dum nec infirmis exhibetur misericordia & defunctis auaritia inhiat ac rapina: ijdem a pietatis obsequium timidi, ad impia lucra temerarij, fugientes morientium funera, & appetentes spolia mortuorum; Et appareat, in agritudine sua miseros ad hoc forsitan derelictos esse, ne possint cum curantur, euadere.*

Cypr. ad Demetr.

Eus. lib. 9. cap. 7.

Rursum, cum anno Domini 312. Maximinus Imperator aduersus Christianos grauem persecutionem pararet, magna Dei potentia impios multipliciter viciscente, omnis præter sententiam conatus illius interceptus est, fame, peste, & bello eius imperio dirissimè afflictato. Rem gestam ex Eusebio audiamus. *Hac igitur mala, quæ pariter in eundem tempore articulum incidebant, Tyranni calamitosi exitus tamquam proemia quædam complexa sunt. Ut ille in bello contra Armenios administrato vna cum exercitu grauem cladem accepit: ita ceteri, quod ciuitatis eius imperio parentes incolebant, fuerunt fame simul & peste acerbe afflictati: vsque eo, uti pro vna tritici mensura bis mille & quingentas drachmas Atticas persoluerent. Infiniti ergo in singulis ciuitatibus mortui sunt: complures etiam in agris & vicis extincti: Et iam parum abesset, quin colonorum census, qui iam dudum innumerabiles esse solebant, penitus deficerent, propterea quod derepente fere omnes iam inedia, alimenti penuria, & pestifero morbo interissent. Nonnulli vel pro minima cibi particula res sibi carissimas iocupletioribus vendiderunt. Alij suis possessionibus pededentim diuenditis, ad extremam egestatem tandem deuenerunt. Iam vero non pauci exigua fani segmenta confecere dentibus, & absque delectu herbas quædam pestiferas ac letales, &*

qua corporis habitū labefactant, deuorantes, misere periere.

Quin etiam mulieres quadam nobiles in ciuitatibus ad tam impertunam impudentemque necessitatem erant pra indigentia detrusa, Et in forum & plateas publicas mendicatum prodirent: qua quidem Verecundo Vultus sui pudore & exquisita Vestitus elegantia euident sua liberalis, lauteq; obsoniorum affluentia indicium, qua antea abundauerunt, perspicue declararunt. Alij pleriq; homines erāt qui tamquam simulacra mortua, macie tabefacti, huc illuc que agitati, concussiq; & animo planè deficientes, pra virium imbecillitate in medijs conciderunt plateis; & proxi in terra extensi, sibi paruum frustum panis porrigi, suppliciter poposcerunt; & cum vita extremum spiritum essent iam edituri, se fame confici clamarunt; & ad hanc vocem acerbissimam fundendam, satis habuisse virium visi sunt. Multi qui ditiores videbantur, pra mendicantium turbā obstupefacti, post infinitas facultates in egentes erogatas, deinceps in duram quamdam & inflexibilem animi affectionem propterea venerunt quod eandem penè calamitatem cum mendicis se breui perpeffuros expectabant. Quare iam in medio foro, plateis, & angiportis mortua & nuda corpora proiecta, multorum dierum spatio insepulta, miserandum spectaculum oculis intuentiū exhibuerunt. Iam vero nonnulli extincti, canum laniatus & pradafacti sunt: quam ob causam qui ad huc erant superstites, ad canes interimendos se conuerterunt, timore quodam percussi, ne insana rabie furentes, homines etiam viuos deuorarent.

Pestis autem omnes domos integras & familias penitus depascebatur, & eos vel maxime, quos fames propter alimentorum affluentiam, qua fruebantur, consumere & conficere non poterat. Magistratus & Praefecti, aliq; prope infiniti, quod cum potestate & imperio erant, omniumq; rerum copia circumfluebant, perinde ac si fames quasi de industria eos missos fecisset, Et peste interirent, acerbissimam mortem & maxime repentinam sustinuerunt. Omnia igitur loca, angiportus, forum, platea, lacrymis, marore,

Et planctu redundabant: neque aliud quidquam spectare licebat, quam miserabiles stetus, quos pro tibiarum cantu & strepitu ipsis in more posito ediderunt. Quocirca mors his duobus telis, qua supra dixi, peste videlicet & fame, hoc modo bellum gerens, &niuersas familias breui temporis spatio absumpsit, & depasta est: adeo ut iam plane conspicari licuisset duo aut tria mortuorum corpora ex vniuersis edibus pariter ad sepulturam elata. Arrogantis Tyranni Maximini ostentationis, & decretorum per singulas ciuitates contra nos sancitorum tale premium ac merces fuit.

7. *Causa.*

Famem cum peste grassantem iam audiuius, at eandem ipsam famem pestis causam nonnunquam fuisse, nunc enarrabimus, quamuis etiam, causam eiusdem grassantis Card. Baronius ascribat gentilium, contra Christianos, factioni. Eius originem ita

*Bar. tom.**5. Annal.**Año Chris**ti 410.**Sozom.**lib. 9. c. 8.*

refert Sozomenus. Interea temporis Heraclianus, interfecto Constante, vigiles constituit in portibus & littoribus Africa, & mercatorum naues Romam proficisci vetuit. Ex quo cum fames Romanos inuaderet, illi hac de re legatos mittunt ad Attalum. Ille vero cum huic rei nullum videret remedium, Romam reuersus est, quasi cum Senatu de hac re consulturus, fame interim tantum inualescente, ut castaneis pro frumento vterentur, & nonnullos etiam carnes humanas gustasse suspicarentur. hæc de dira fame Sozomenus.

Zos. lib. 5.

Addit ad hæc Zosimus, tunc temporis Romæ in Circensibus exhibitis ex more spectaculis, populo fame tabescente, illud conclamatum fuisse ad nouum Imperatorem: Pretium pone carni humana. & quidem his consentientia scribit S. Hieronymus ad Principiam de Roma, vbi ait. Fame perit, antequam gladio: & vix pauci, quod caperentur. inuenti sunt, ad nefandos cibos erupit esurentium rabies. & sua inuicem membra laniarunt: dum mater non parcat lactenti infanti, & suo recipit vtero, quem paulo antè effuderat. Hæc D. Hieronymus. Post famem

*D. Hiero.**Epist. 16.*

verò pestem secutam esse, Zosimus tradit his verbis: *Zosim. lib. 5.*
Et quoniam nullum aderat mali sanandi remedium, iamque cuncta ventris inedia succurrentia defecerant: famem (ceu consentaneum erat) pestis corripabatur; omniaque plena cadaueribus erant. Cumque non possent extra Urbem sepeliri cadauera, quod omnem exitum hostes obseruarent: Vrbs ipsa mortuorum sepulcrum erat: adeò quidem, ut alioqui etiam solitudo in Vrbe foret, si qua nulla fuisset alimentorum penuria, vel exhalans e cadaueribus odor ad inficienda corrumpendaq; corpora suffecisset.

At quis, rogo, in has redegit angustias Urbem nisi Gentilium factio scelerata? ut planè desipuisse arguantur qui cladem Urbis adscriberent Christianis: cum ex deorum falsis responsis hæc omnia factitata, ipse deorum cultor Zosimus compulsus fuerit confiteri.

Aliam Caussam colligere licet ex Scriptoribus, nimirum conculcatæ fidei Catholicæ, & hæresis seminatae, qualem pestilentiam simul cum fame grassatam in Africâ tradit Victor ita scribens: *Victor de persec. VVand. lib. 3.*
Eâ tempestate facta est incredibilis fames, & capit Africam totam & nâ depopulatione vastare: nullus tunc affuit imber, nulla prorsus gutta de celo profluxit: nec frustra, sed vero & iusto iudicio Dei, ut & ibi persequentibus canosi gurgitis aqua & ignis sulphuris bulliebat, indulgentia caelestis, qua semper affluenter aderat, pluuia negaretur. Lurida remanserat terra facies omnis: non vitis tegebatur aestate, pampineis opaca virgultis; non sata respersa vultus caespitû viridabant; non olea semper viridis, foliisque repleta iucundis decoris sui consuetum tegmen habebat; non pomorum virgulta, maritante tellure, gemmas produxerant florum, postea fructus (ut assolent) editura. Tristia fuere, tetraque omnia, ut par pestilentia clades Africam confunderet omnem, &c.

Prosequitur pluribus recensere funera non Africanorum tantum, sed & Vuandalorum, tum fame, cum etiam peste pereuntium: ut planè ipsa elementa cla-

marent, in vltionem offensæ Diuinitatis tales tantasque simul immitti in Africâ clades, quibus omnes desolatae fuerint vrbes: quarum consideratione, & eorum quæ essent ante oculos inspectione, idem Victor confessor instar Hieremiæ seorsum positus lugubres threnos flebili voce, crebris interruptâ suspirijs, dolens ac mærens occinuit. En collige tibi fructus ex semine, quod in sulcis impietatis seminat hæresis. vt planè secundum illud Euangelij: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos non nisi ex inferis & satanæ regno dixeris prodire radicem, quæ in tot germina maledictionis & desolationis excrescit.*

Matth. 7.

Anno demum Christi 1006. famem ingentem cum peste vniuersum orbem afflixisse tradit Sigebertus. Nam ait: *Fames & mortalitas tam grauter per totum orbem inualuit, vt sepelientium radio, viui adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis.*

Saluan.
de prouid
Dei li. 4.

Coronidis loco solidiores longè rationes & causas immissæ diuinitus pestis subiungendas censui ex Saluiano Massiliensi Episcopo, de prouidentia DEI libro quarto, vbi ita scribit.

Quid miraris ergò si cadimur, quid miraris ergò si castigamur, si in ius hostium tradimur, si infirmiores omnibus sumus? siue miseria nostra, siue infirmitates, siue euerisiones, siue captiuitates, & penè improba seruitutes, testimonia sunt mali serui & boni Dei. Quomodo mali serui? quia patior scilicet vel ex parte quod mereor. Quomodo boni Dei? Quia ostendit quid mereamur: Et si non irrogat, quæ mereamur, clementissima enim ac benignissima castigatione mauult nos corrigere quam perire. Nos siquidem quantum ad crimina nostra pertinet, talibus supplicis digni sumus: sed ille plus misericordie quam seueritati tribuens, maluit nos clementis censura temperamento emendare, quam plaga iusta coercionis occidere. Idem eodem libro ita scribit: Nihil itaque mirum, si deteriora quotidie patimur, qui deteriores quotidie sumus.

Et noua

Et noua enim quotidie mala faciunt, & vetera non relinquunt. Surgunt recentia crimina, nec repudiantur antiqua. Quis ergo est causationis locus? quamlibet aspera & aduersa patiamur, minora patimur, quam meremur. Quid querimus, quod durè agat nobiscum Deus? multò nos durius cum Deo agimus. Exacerbamus quippe Deum impunitatibus nostris, & ad puniendos nos trahimus inuitum. Cumque eius natura sit mens Dei atque maiestas, & nulla iracundia passione moueatur, tanta tamen in nobis peccatorum exacerbatio est, & per nos cogatur irasci. Vim, & ita dixerim, facimus pietati sua. Cumque eius benignitatis sit, & velit nobis iugiter parcere, cogitur malis nostris scelera qua admittimus vindicare. Eodem libro inuehitur in eos, qui peccatorum pœnas patiuntur, & eorum causas intelligere dedignantur, ita scribens: O quanta est infidelissimarum mentium cacitas? damnationem perferimus iudicantis Dei, & necdum nos agnoscimus iudicari. Et mirantur aliqui Sanctorum, quod exemplo nostro ceteri non emendentur, qui nihil ad huc tale tolerarunt; cum tormentis nostrarum iniquitatum, nec ipsi quidem, qui iam à Deo plectimur, corrigamur? O superbiam non ferendam? plurimi penas peccatorum suorum perferunt, & intelligere causas peccatorum nemo dignatur? Sed est causa euidentis qua hanc superbiam facit: scilicet quia etsi aliqua iam patiamur, nondum tamen patimur qualia meremur: Tanta est enim misericordia Dei, & et si nos vult pati aliqua de piaculis nostris; nolit tamè cuncta tolerare: quia castigat malos, nō reddit mala. Agnoscere nos peccata nostra mauult, quā sustinere: scilicet & piis ac salubribus flagellis ostendat nobis qua ferre mereamur, sed tamen non inferat qua meremur; iuxta illud scilicet beati Apostoli dictum, quo ait: Ignoras quoniam bonitas Dei, ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ. Et Verè ita agimus, & dicit Apostolus: Deus enim Vocat nos ad pœnitentiam;

Rom. 2.

sed nos thesaurizamus iram. Deus nos inuitat ad
 Veniam; sed nos quotidie cumulamus offensam. Vim
 Deo facimus: iniquitatibus nostris, ipsi in nos iram diui-
 nitatis armamus. Cogimus ad Vlciscendas criminum
 nostrorum immanitates, nolentem Deum: Propè est, et
 eum non permittamus ut parcat. Nam cum in eum, nul-
 lum unquam iniustitia signum cadere aut apparere pos-
 sit: Sic agimus, et si enormitates nostrorum scelerum non
 Vlciscitur, iniustus esse videatur. Alibi etiam, nimi-
 rum libro quinto, vitia luculenter enumerat quibus
 Deus ad puniendum nos commoueri solet. Vidi ego
 illic res lachrymabiles, nihil scilicet inter pueros differre et
 senes. Vna erat scurrilitas, vna leuitas, simul omnia
 luxus, potationes, perditiones, cuncta omnes pariter age-
 bant: ludabant, inebriabantur, enecabantur, lasciuiebant
 in conuiujs, etuli et honorati, ad viuendum propè iam
 imbecilli, ad Vinum prauvalidissimi. Infirmi ad ambulan-
 dum, robusti ad bibendum: ad gressum nutabundi, ad
 saltandum expediti. Et quid plura? In hoc per cuncta
 illa qua diximus deuoluti sunt, et completeretur in eis di-
 ctum illud sermonis sacri: Vinum & mulieres apostatare
 faciunt a Deo. Nam dum bibunt, ludunt, mechantur,
 insaniunt, Christum negare ceperunt. Et post pauca:
 Tanta animorum vel potius peccatorum cecitas fuit, et
 cum absque dubio nullus perire vellet nullus tamen id age-
 ret ne periret. Totum incuria et segnitie, totum negli-
 gentia et gula, totum ebrietate et somnolentia possidebant,
 secundum illud scilicet quod de talibus scriptum est. So-
 por Domini irruerat super eos. Sopor quidem infundi-
 tur, et perditio subsequatur. Cum enim, scriptum est, com-
 pletis iniquitatibus suis peccator quis meretur et pereat:
 prouidentia ab eo tollitur, et periturus non euadat. Hæc
 ita Saluianus.

Eccl. 9.

1. Reg. 26.
Gen. 15.